

ципы дидактики.

В связи с разработкой рассматриваемой системы примеров, в работе дается анализ понятия «пример» на основе анализа характерных особенностей примера, как учебного дидактического «инструмента» (определенного способа доказательной процедуры). Этот анализ строится как ответ на следующий вопрос: «Может ли умение решать учебные задачи служить объективной оценкой способности к практической деятельности исследователя, представляющей работу-творчество в избранной сфере?»

На основе этого анализа делается вывод о том, что пример (то есть задача с предлагаемым решением) имеет ряд преимуществ перед обычной учебной задачей, обусловленных тем, что пример наводит на обобщения (возможность различных обобщений заложена в сущности примера как дидактического средства), подводя к общей формулировке какого-то общего положения, являясь одновременно доводом в его поддержку. Кроме того делается вывод о том, что отбираться учиться научной деятельности должны, при определенных способностях, желающие учиться, поскольку важным при этом является целевая направленность на освоение знаний, а не только имеющийся объем знаний, которые, к тому же имеют релятивистский характер.

Литература

1. Тамм И.Е. Основы теории электричества / И.Е. Тамм.– М.: Наука, 1973.– С.
2. Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун.– М.: Прогресс, 1977.– 300 с.
3. Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки / В.А. Канке.– М.: Логос, 2004.– 328 с.
4. Стрэттон Дж.А. Теория электромагнетизма / Дж.А. Стрэттон.– М.: Гостехиздат, 1948.– 540 с.
5. Сорокин Н.А. Дидактика / Н.А. Сорокин.– М.: Просвещение, 1974.–222 с.

РОДИНА *RANUNCULACEAE* – ДЛЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Мицик Л.П., Тарасова О.С. (м. Дніпропетровськ, Україна)

Жовтецеві (*Ranunculaceae*) налічують близько 45 родів та понад 2000 видів, розповсюджених переважно у помірних та холодних областях; в Україні – 25 родів та 152 види [3, с. 46]. У підручниках для середньої школи ця родина або не згадується зовсім [1, 2, 4], або побіжно наводяться лише її окремі види [1, 2, 4]. Проте, як здається, у процесі навчання треба б доводити до учнів про цю групу рослин докладніше. Це особливо зручно та доречно там, де є можливість демонструвати представників цього таксону безпосередньо під час ближніх екскурсій, про що покажемо нижче на прикладі Дніпропетровщини.

Ranunculaceae – представлена багаторічними та однорічними рослинами, рідше напівкущиками та кущами або ліанами. Квітки – актиноморфні, тичинок – 6, 8, 14 (рідко 24), пелюстки – білі або жовті, плід – сім'янка [3]. Цю родину можна більш поглиблено вивчати на уроках біології та екології, оскільки саме ці предмети передбачають формування в учнів цілісного уявлення про сучасну природничо-наукову картину світу (особливо на прикладі краєзнавчого матеріалу), сприяють активізації у молоді набуття екологічних знань, підвищення загального рівня ботанічної обізнаності, виховання екологічної свідомості, ініціативи, творчості, взаємоповаги, доброти, заохочування до вивчення природи рідного краю та участі в посильній природоохоронній роботі. Ознайомитися з представниками родини Жовтецевих можна під час вивчення тем: «Корінь і кореневі системи», «Пагін і його будова. Різноманітність пагонів», «Стебло. Різноманітність стебел», «Будова та різноманітність листків», «Розсе-

лення рослин у природі», «Екологічні групи рослин», «Життєві форми рослин», «Охорона рослинного світу».

У Дніпропетровській області налічується 48 видів жовтецевих [5]. Частина з них відома лише за однією знахідкою, але 10 видів присутні у всіх адміністративних районах [5]. Серед останніх деякі види мають лікарське та декоративне значення. Такими є анемона жовтецева (*Anemone ranunculoides* L., трапляється в лісах), калужниця болотна (*Caltha palustris* L., на луках, біля водойм), жовтець ілірійський (*Ranunculus illyricus* L., на луках, степах), жовтець багатоквітковий (*R. polyanthemos* L., в лісах, на луках). Декоративні властивості мають сокирки волотисті (*Consolida paniculata* (Host) Schur, трапляються по степових цілинах, але і як бур'яниста рослина – на полях, городах). Лікарське значення мають також жовтець повзучий (*Ranunculus repens* L., на луках та як бур'ян у садах, на городах), жовтець отруйний (*R. sceleratus* L., на луках та понад водоймищами), реп'яшок яйцевидний (*Ceratocephala testiculata* (Crantz) Bess., бур'ян).

Анемона лісова (*Anemone sylvestris* L.) у природних умовах відмічена лише у 7 адміністративних районах (із 23-х офіційно існуючих). Проте вона випробувана як високодекоративна та досить стійка ґрунтопокривна рослина. Без поливання, рясно квітучи щороку переважно у травні та самостійно розповсюджуючись завдяки коротким кореневищам, ця рослина здатна прикрашати шкільне подвір'я у будь-якому осередку області, багато років зберігаючи суцільний зелений килим, що не вимагає викошування.

Цікавими та корисними є екскурсії на степові цілині, які ще де-не-де збереглися незайманними. Такою, наприклад, є цілина близько села Чаплинки Юр'ївського району, що на межі з Харківською областю. Серед травостою тут присутні 9 видів жовтецевих (див. табл.), у тому числі, червонокнижні та такі, що досі для цього району не зазначались: анемона лісова (*Anemone sylvestris* L.), горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.), горицвіт волзький (*A. wolgensis* Stev.), дельфіній клиновидний (*Delphinium cuneatum* Stev. ex DC.), ломиніс цілолистий (*Clematis integrifolia* L.), сон чорніючий (*Pulsatilla nigricans* Störck).

Види *Ranunculaceae* – на Чаплинській степовій цілині

Українська назва виду [3]	Латинська назва виду [3]	Господарське значення [5]
Анемона лісова	<i>Anemone sylvestris</i> L.	Декоративне, лікарське, охороняється
Горицвіт весняний	<i>Adonis vernalis</i> L.	Декоративне, лікарське, охороняється
Горицвіт волзький	<i>Adonis wolgensis</i> Stev.	Декоративне, лікарське, охороняється
Дельфіній клиновидний	<i>Delphinium cuneatum</i> Stev. ex DC.	Декоративне, охороняється
Ломиніс цілолистий	<i>Clematis integrifolia</i> L.	Декоративне, лікарське, охороняється
Рутвиця мала	<i>Thalictrum minus</i> L.	Кормове, лікарське
Сокирки польові	<i>Consolida regalis</i> S. F. Gray	Декоративне, лікарське, бур'ян
Сон чорніючий	<i>Pulsatilla nigricans</i> Störck	Декоративне, лікарське, охороняється
Чорнушка польова	<i>Nigella arvensis</i> L.	Декоративне, медоносне, бур'ян

Отже, існує широка можливість вивчення, у тому числі під час екскурсій, родини *Ranunculacea*, що принаймні збагатить знання про різноманітність рослинного світу та спонукає до його подальшого зацікавленого вивчення.

Література

1. Ільченко В. Р. Біологія: підруч. для 7 кл. / В. Р. Ільченко, Л. М. Рибалко, Т. О. Півень. – Полтава: Довкілля, 2007. – 232 с.
2. Мусієнко М. М. Біологія: підруч. для 7 кл. / М. М. Мусієнко, П. С. Славний, П. Г. Балан. – К.: Генеза, 2007. – 288 с.
3. Определитель высших растений Украины / Д. Н. Доброчаева, М. И. Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – К.: Наук. думка, 1987. – 548 с.
4. Соболев В. И. Біологія: підруч. для 7 кл. / В. И. Соболев. – К.: Грамота, 2007. – 296 с.
5. Тарасов В. В. Флора Дніпропетровської та Запорізької областей. Судинні рослини. Біолого-екологічна характеристика видів / В. В. Тарасов. – Д.: ДНУ, 2005. – 276 с.

ОБНОВЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ХІМІЇ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Буринська Н.М. (м. Київ, Україна)

Під методичною системою навчання розуміють такі важливі та взаємопов'язані компоненти навчально-виховного процесу, як цілі, зміст, методи, форми і засоби навчання, що в сукупності утворюють певну цілісність.

Проблема створення ефективної методичної системи навчання хімії не є новою. Вона завжди була в центрі уваги педагогічної науки і шкільної практики. На кожному з етапів розвитку загальної середньої хімічної освіти ця проблема розв'язувалася в тісному зв'язку з потребами суспільства, спрямованістю педагогічної думки, можливостями матеріально-технічної бази кабінетів хімії і кадрового забезпечення, рівнем масової творчості вчителів.

У сучасних умовах, коли триває реформування загальної середньої освіти, розробляються нові освітні стандарти, знову актуальною стає подальша модернізація методичної системи навчання, в тому числі й хімії, у старшій школі.

Напередодні нового навчального року особливого значення набуває обговорення тих змін, яких потребують окремі компоненти методичної системи, що вже склалася. Так, мета навчання хімії у середніх загальноосвітніх закладах залишається незмінною, а саме: формування в учнів засобами хімії як навчального предмета ключових і предметних компетентностей, необхідних для самореалізації і соціалізації особистості; наукового світорозуміння; вироблення екологічного стилю мислення і поведінки, виховання національно свідомого громадянина демократичного суспільства та підготовка до праці.

У зв'язку з визначеною метою під час навчання хімії мають розв'язуватися такі найважливіші завдання, як:

- розвиток особистості учня, його природних задатків, інтелекту, пам'яті, спостережливості, здатності до вербального вираження результатів спостережень, асоціативного й аналітичного мислення, акуратності та зібраності;
- формування системи знань про речовини та їх перетворення, основні хімічні поняття, закони, теорії, вчення, методи наукового пізнання і на цій основі – наукового світорозуміння;
- формування грамотної поведінки і навичок безпечно поведіння з речовинами в повсякденному житті;